

“DANIEL DEFO”NING ROBINZON KRUZONING SARGUZASHTLARI ROMANIDA TIRIK QOLISH MOTIVI VA UNING BADIY TALQINI

Ne’matjonova Dildora

Namangan davlat pedagogika instituti

1-bosqich magistranti

nematjonovadildora11@gmail.com

Tel:998 88 767 22 29

Annotatsiya: Ushbu maqolada Daniel Defoning mashhur “Robinzon kruzoning sarguzashtlari” asarida markaziy g’oyada o’rin tutgan tirik qolish motivi badiiy, falsafiy va tarbiyaviy jihatdan tahlil qilinadi. Asarda insonning yolg’izlik sharoitida hayot uchun kurashi, mehnat, aql-zakovati va sabr irodasi orqali yashashga bo’lgan intilishi tasvirlanadi.

Kalit so’zlar: Robinzon Kruzo, yashash motivi, tirik qolish, mehnat, aql-zakovat, inson va tabiat.

Аннотация: В данной статье на основе знаменитого произведения Даниеля Дефо «Приключения Робинзона Крузо» анализируется мотив выживания, занимающий центральное место в произведении, с художественной, философской и воспитательной точек зрения. В романе изображается стремление человека к жизни через борьбу за выживание в условиях одиночества, труд, разум, находчивость и терпение.

Ключевые слова: Робинзон Крузо, мотив жизни, выживание, труд, разум и находчивость, человек и природа.

Annotation: This article analyzes the survival motive which occupies a central place in Daniel Defoe’s famous novel “The Adventures of Robinson Crusoe”, from artistic, philosophical, and educational perspectives. The novel depicts a person’s aspiration to survive through struggle in conditions of loneliness, labor, intellect, ingenuity, and patience.

Keywords: Robinson Crusoe, motive of life, survival, labor, intellect and ingenuity, man and nature.

Daniel Defoning “Robinzon Kruzoning sarguzashtlari” romani jahon adabiyotida sarguzasht janrining yorqin namunalaridan biri bo’lib, inson va tabiat munosabatlarini tasvirlashda alohida ahamiyatga ega. Asar ilk bor 1719yilda nashr etilgan bo’lib, qisqa vaqt ichida keng ommalashgan. Roman markazida jamiyatdan ajralib qolgan insonning yolg’iz

holda hayot uchun kurashi, o‘zini va borliqni qayta anglash jarayoni tasvirlanadi. Aynan shu jihatlar tirik qolish motivining asarda yetakchi o‘rin egallashiga sabab bo‘ladi. Robinzonning kimsasiz orolga tushib qolishi tasodifiy voqea bo‘lsa-da, bu holat inson irodasi va tafakkurining sinov maydoniga aylanadi. Dastlab qo‘rquv, umidsizlik va yolg‘izlik hissi ustun bo‘ladi. Biroq vaqt o‘tishi bilan qahramon vaziyatni qabul qiladi va tirik qolish uchun aniq reja tuzishga kirishadi. Bu jarayonda mehnat asosiy omil sifatida namoyon bo‘ladi. Robinzon o‘z qo‘li bilan boshpana quradi, ov qiladi, dehqonchilik bilan shug‘ullanadi. Mehnat uning nafaqat jismoniy ehtiyojlarini qondiradi, balki ruhiy barqarorligini ham ta‘minlaydi.

Asarda tirik qolish faqat kuch va jasorat bilan emas, balki aql-zakovat bilan bog‘liq holda talqin etiladi. Robinzon oldingi hayotiy tajribalariga tayangan holda tabiat ne‘matlaridan oqilona foydalanadi. U har bir qilgan ishini kuzatadi, xatolardan xulosa chiqaradi va asta-sekin o‘ziga qulay hayot tarzini yaratadi. Bu holat inson tafakkuri eng og‘ir sharoitlarda ham yo‘l topa olishini ko‘rsatadi.

“Robinzon KruzOning sarguzashtlari” romanida tabiat nafaqat xavf manbai, balki inson uchun hayot manbai sifatida ham tasvirlanadi. Dastlab tabiat qahramon uchun yovvoyi va dushmanona ko‘rinsa, keyinchalik u bilan muvozanatli munosabat shakllanadi. Robinzon tabiatni bo‘ysundirishga emas, balki u bilan uyg‘un yashashga intiladi. Bu jihat tirik qolish motivining falsafiy qatlamini tashkil etadi. Asarda Robinzonning Jumavoyni uchratishi tirik qolish motivining yangi, yana bir bosqichini boshlab beradi. Uzoq yillar davom etgan yolg‘izlikdan so‘ng boshqa bir inson bilan uchrashuv qahramon hayotida tub burilish yasaydi. Bu voqea Robinzonning jamiyatga, insoniy muloqotga qaytishini anglatib, tirik qolish motivining ijtimoiy jihatini yuzaga chiqaradi. Jumavoy bilan munosabatlar orqali tirik qolish endi faqat individual sa’y-harakatlar bilan emas, balki hamkorlik va birgalikda yashash asosida namoyon bo‘ladi. Robinzon yolg‘iz holda tabiatga qarshi kurashgan bo‘lsa, endilikda u boshqa inson bilan birga hayot kechirish, mehnatni bo‘lishish va tajriba almashish imkoniga ega bo‘ladi. Bu holat insonning jamiyatdan ajralgan holda to‘liq yashay olmasligini badiiy jihatdan asoslaydi. Shuningdek, Jumavoy obrazi orqali madaniy va ma‘rifiy jihatlar ham ochib beriladi. Robinzon Jumavoyga til o‘rgatadi, mehnat qilishni, tartib-intizomni tushuntiradi. Bu jarayon muallifning ma‘rifatchilik qarashlarini aks ettirib, bilim va tarbiya insonni rivojlantiruvchi asosiy omil ekanini ko‘rsatadi. Natijada tirik qolish motivi faqat hayotni saqlab qolish bilan cheklanmay, ma‘naviy va ijtimoiy kamolotga eltuvchi yo‘l sifatida talqin etiladi.

Roman davomida Robinzon nafaqat jismonan, balki ma‘nan ham o‘zgaradi. Yolg‘izlik uni o‘z-o‘zini tahlil qilishga, hayotining mazmuni haqida o‘ylashga majbur etadi. shukronalik hissi kuchayadi, u boshiga tushgan sinovlarni taqdirning bir qismi sifatida

qabul qiladi. Bu ruhiy kamolot tirik qolish motivini yanada chuqurlashtirib, asarga tarbiyaviy ahamiyat bag‘ishlaydi. “Robinzon Kruzo” romani o‘quvchini sabr-toqatli bo‘lishga, mehnatsevarlikka va qiyinchiliklardan qo‘rqmaslikka undaydi. Asarda insonning o‘z kuchiga ishonishi, har qanday vaziyatda ham umidni yo‘qotmasligi muhim g‘oya sifatida ilgari suriladi. Shu bois tirik qolish motivi faqat jismoniy yashab qolish emas, balki ma’naviy barkamollikka erishish yo‘li sifatida talqin etiladi.

Xulosa

Daniel Defoning “Robinzon Kruzoning sarguzashtlari” romani tirik qolish motivining badiiy jihatdan mukammal va ko‘p qatlamli talqinini namoyon etadi. Asarda insonning tabiat bilan yuzma-yuz qolgan holatdagi hayot uchun kurashi nafaqat jismoniy yashab qolish, balki ruhiy, ijtimoiy va ma’naviy kamolot jarayoni sifatida tasvirlanadi. Robinzon obrazida mehnat, aql-zakovat va iroda inson hayotining asosiy tayanchi ekanligi badiiy misollar orqali isbotlanadi. Roman voqealari davomida tirik qolish motivi bosqichma-bosqich rivojlanadi. Dastlab u individual xarakterga ega bo‘lib, qahramonning yolg‘iz holda tabiatga qarshi kurashi shaklida namoyon bo‘ladi. Keyinchalik esa Jumavoy obrazining paydo bo‘lishi bilan ushbu motiv ijtimoiy va ma’rifiy mazmun bilan boyiydi. Bu holat inson jamiyatdan ajralgan holda to‘liq yashay olmasligi, hayotning mazmuni muloqot va hamkorlik orqali to‘liq ochilishini anglatadi. Shuningdek, asarda tirik qolish g‘oyasi ma’rifatchilik ruhida talqin etilib, bilim va tarbiyaning inson hayotidagi hal qiluvchi o‘rni alohida ta’kidlanadi. Robinzonning Jumavoyga bilim berishi, uni mehnatga va tartib-intizomga o‘rgatishi orqali muallif sivilizatsiya va madaniyat insonni yuksaltiruvchi kuch ekanini ko‘rsatadi. Bu esa tirik qolish motivini oddiy biologik ehtiyoj darajasidan chiqarib, uni ijtimoiy taraqqiyot va ma’naviy yetuklik bilan bog‘laydi. Umuman olganda, “Robinzon Kruzoning sarguzashtlari” romani bugungi kunda ham o‘z dolzarbligini yo‘qotmagan asar bo‘lib, u o‘quvchini sabr-toqatli bo‘lishga, mehnatsevarlikka, mustaqil fikrlashga va hayot sinovlariga bardosh bilan qarashga undaydi. Asarda ilgari surilgan tirik qolish motivi insonning eng og‘ir sharoitlarda ham umid, ishonch va aql orqali o‘z hayotini mazmunli davom ettira olishini badiiy jihatdan asoslab beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Daniel Defo Robinzon kruzoning sarguzashtlari - Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi adabiyot va asan’at nashriyoti, 1974
2. Ergash Umarov. Badiiy asar tahlili asoslar - Toshkent: Fan nashriyoti, 2002
3. Naim Karimov. Jahon adabiyoti tarixi - Toshkent: O‘qituvchinashriyoti 2008